

Botrány a Honvéd-menházban

A Népszava 1909. április 9-i számában adta a közvélemény tudtára, hogy fellázadtak a Soroksári úti honvéd menház lakói. „... föllázadtak a negyvennyolcas eszmék tűzön és vízen győzedelmeskedő öreg bajnokai, mert büntették, gyöltörték, kinozták őket a legembertelenebb kegyetlenséggel. Reszkető, öreg lábakkal, könnybefúlt vörös szemekkel álltak össze vasárnap a Honvéd-menház udvarán, s gyöngé, de elkeseredett szavakkal kijelentették, hogy nem tűrik tovább a kínoztatást. Valósággal föllázadtak a kormány bűnös, de ordítóan jellemző nemtörődömsége miatt, amely lehetővé tette, hogy valami megveszekedett alak, a parancsnokuk, a legbrutálisabb kaszárnyarabságban tartsa őket. A lázadás... eredménnyel járt. A parancsnokot, Krúdy Gyulát elcsapták, május elsején már más jön a helyébe... Hatalommal való visszaéléssel, elviselhetetlenül súlyos szigorúsággal vádolják a parancsnokot, aki valóságos pokollá tette a hatalma alá rendelt aggasztánok életét... Másfél év óta panaszkodnak már a szerencsétlen öregek. Maga a kormány azonban ígéreteken kívül mit sem tett érdekében. ... Krúdy Gyula parancsnok a legrettenetesebb kaszárnya-gazdálkodást honosította meg a menedékházban. Kíméletlen szigorúsággal lépett fel a legcsekélyebb mulasztással szemben is, sújtott, büntetett a rendelkezésre álló, de meg nem engedett eszközökkel is.”

A hosszadalmas és édeskeves konkrétumot tartalmazó újságcikk ezután leírja, hogy a kormány többször is küldött ki vizsgálóbizottságot, ezek meg is állapították a visszaéléseket, megintették a parancsnokot, de minden maradt a régiben, sőt, rosszabbodott a helyzet. Az ismétlődő panaszok nyomán a kormány már 1908 szeptemberében döntött a parancsnok eltávolításáról, de ebből sem lett semmi. A Népszava rámutat, hogy a nyílt lázadásra ilyen előzmények után került sor; az öreg hadfiak kijelentették, ha nem történik intézkedés, valamennyien elhagyják a menházat.

Másnap, április 10-én jelent meg a kormány cáfolata, mely szerint a menház 145 lakója remekül érzi magát, ketten fekszenek ágyban múlt betegséggel, más különben békés egyetértésben töltik napjaikat, lázadásról szó sincs, már csak azért sem, mert Krúdy Gyula parancsnok január 1-je óta fel van mentve az állásából, s Bydeskuthy Sándor nyugalmazott honvéd ezredes az utódja. A Népszava így kommentálta a cáfolatot: „Ezzel szemben is kijelentjük... hogy az elmúlt vasárnapon Krúdy Gyula valóságos parancsnok ellen lázadtak fel a menedékház honvédei, s ezt, valamint a cikkünkben írottakat teljes összességükben továbbra is fenntartjuk.”

A fegyvergyár szomszédságában, a Soroksári út 114. (ma: 62) alatt, Arnyas kert közepén épült fel 1873-ban — az ünnepélyes alapkövetétel 1871. október 1-jén történt — az 1848–49-es honvédek egyemeletes menháza. Az állam csak 1881-től vette saját kezelésébe, attól kezdve az öreg katonák nemcsak teljes ellátásban, hanem zsebpénzben is részesültek.

A lázadásnak sehol nem leltem nyomát. A parancsnok unokája, a nagy író, Krúdy Gyula, számos írásában emlékezett meg szállaegyenest tartású, oroszlanlelkű nagyapjáról, aki még aggkorában is leugrott a villamosról, hogy egy-egy csinos hölgy

nyomába eredjen. Háttha az életmű választ ad arra: sanyargatta-e az öreg honvédeket legidősebb Krúdy Gyula? Nos, talán nem véletlen, hogy Krúdy éppen 1909 tavaszán sorozatban kezdte írni a szabadságharcra foglalkozó ifjúsági elbeszéléseit, például áprilisban jelent meg *Az én újságomban A legöregebb honvéd, A muskétás*, és — ami a történetek szempontjából bizony figyelemre méltó — áprilisban írja meg *Az utolsó vörössapkás* című elbeszélési riportot füzérét, amely már egyenesen a Honvéd-menház lakóinak életéről szól, arról, hogy micoda idilli nyugalomban élnek a sokat próbált hadfiak, üldögélnek a kertben, kiadós sétákat végeznek botocskájukra támaszkodva, és gyakran emlegetik azt az időt, amikor felébredt a nemzet... „Az új parancsnok” című, 1911-ben írt elbeszélésében nagyapja Pestre érkezésével és fogadtatásával foglalkozik: meghal a menház parancsnoka, Szentirmay őrnagy, akit csak apámuramnak szólítottak az öreg honvédek, s megérkezik az új parancsnok, Szécsény kapitány, aki így köszönti a lakókat: „Jó reggelt fiúk. Ugyancsak megváltoztunk, mióta utoljára láttuk egymást 1848-ban”. Az elbeszélésben könnyű ráismerni a nagyapára, még az álnév sem bujtatja el különösebben, hiszen a Krúdyak a címeres levelükkel a Szécsény-Kovácsi előnevet is megkapták. Ami pedig az elhalt parancsnokot illeti: Krúdy Gyula százados elődje a menház élén csakugyan bizonyos Szent-Imrei Kálmán volt — az író elírta a nevet! — szabadságharcos százados, aki 1896-tól 1905 júliusában töltött haláláig töltötte be ezt a tisztelet. Őt követte az író nagyapja, s az ő utódja 1909-től csakugyan Bydeskuthy Sándor cs. és kir. kamarás, nyugalmazott honvéd ezredes.

A menházban történt botrány valóságos hátterét csak jóval később világította meg Krúdy Gyula, mégpedig *Az utolsó parancsnok* című írásában, amely 1928-ban jelent meg először a nyíregyházi *Kelet-Magyarországnak*. Ebből azt tudhatjuk meg, hogy Fejérváry Géza hadügyminiszter többször is magához rendelte kihallgatásra a parancsnokot a menházban uralkodó állapotok miatt. Az öreg Krúdy pedig előadta a miniszternek, hogy minden bajok forrása az ő segédtsíztje, bizonyos Muraközi Ádám, aki túlzásba viszi a katonai fegyelem betartását, ő nyújtotta be például azt a kérvényt is, melyben a botbüntetés és a kalodarendszer engedélyezését szorgalmazta. Máskor levélben panaszkodott a miniszternek a menház gyenge kosztjára, s a honvédek rossz dohányára, mely megrövidíti a nagy idők tanúinak az életét. Ez a Muraközi találta ki azt is, hogy a menházban sok az álhonvéd, aki csatát sose látott, s jogosulatlanul viseli a barna-piros atillát, a bojtos kék sapkát. Végül Fejérváry elunta a sok beadványt, s utasította a parancsnokot, hogy rakja ki a segédtsíztje szűrét. „— Bizony magam is azt gondolom, hogy elég volt már a katonáskodásból” — válaszolta az öreg Krúdy és átadta a miniszternek a lemondását.

Krúdy írásából tulajdonképpen az derül ki, hogy minden csínytevésben csakis a nagyapja a hibás, s az a rejtélyes Muraközi soha nem is létezett, csak a huncut parancsnok találta ki, hogy másra tolja viselt dolgait. Más különben szép kort ért meg, 1913-ban halt meg Nyíregyházán.

Fehér Béla